

Дещо вражала деяких дослідників Хоткевичевої повісті /а влас- тиво, це історико-романтичний і героїчно-трагічний роман/ своєрід- ність інтерпретації опришківства - показ його деградації на піз- нішій стадії. Але в збірці Гнатюка висловлений і народний погляд на давніх ідейних опришків і сучасних - деградованих до простого розбійництва. Тут є поділ на справжніх месників, і "хатніх" гра- біжників /у Хоткевича блискучий епізод про те, як іде кум кума грабувати/.

Зародки певних сюжетів, що їх знаходити міг Хоткевич у народ- них новелах, автор "Камінної душі" старанно розбудовує за рахунок домислів, заснованих зрештою на ґрунтовному знанні верховинського побуту взагалі й опришківського зокрема, розумінні ментальності гуцула. Так, ми бачимо, що образ Бідочі змонтований у Хоткевича з матеріалів двох "гнатюківських" оповідок: "Бідочя з Конятина /на Буковині/, що перехувала опришків", та "Анниця Дмитрюкова й оп- ришко Мішко Федюк"/ як опришок хотів задушити бабу, помітивши, що вона пересушує гроші, і як не здійснив свого наміру через щедрю гостинність її/. Гостинність Хоткевичевої Бідочі йде ще далі су- того пригощання - ходожник створює колоритний характер хитрої й досвідченої та ненаситної в коханні "дами" - агресивної старшої жінки. Та й інші колоритні деталі Гнатюкового збірника пророста- ють у розгорнені образи й сюжетні епізоди "Камінної душі". Усе це надає творові особливого чару життєнаповненості.

МИКОЛА ТКАЧУК

/ Тернопільський педінститут/

ЖАНР РЕЦЕНЗІЇ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ В.ГНАТЮКА

В.Гнатюк увійшов в історію української культури не тільки як видатний вчений-фольклорист, але і як книговидавець, організатор

літературного процесу на Україні. З його участю на сторінках "Літературно-наукового вісника", членом редколегії якого він, як і завредакцією, був з весни 1899 року, побачили світ твори І.Франка, Лесі Українки, П.Грабовського, Ольги Кобилянської, М.Павлика, А. Тесленка, М.Коцюбинського, М.Горького, А.Чехова, І.Тургенєва та ін. Цікаві й змістовні судження про взаємини літератури і фольклору, народність і реалізм у мистецтві слова залишив вчений у літературознавчих працях. Головним критерієм в оцінці літературного твору був для нього критерій ідейності, правдивості, вірності відображеної дійсності життя народу. Постановка письменником важливих морально-етичних, суспільних проблем буття нації, висока мистецька форма і багатство мови митця. Він намагався відгукнутись на вихід у світ тієї чи тієї книжки, проінформувати читача про її вартості або недоліки. У цих біо- і бібліографічних статтях і замітках В.Гнатюка, часто надзвичайно лаконічних і гострих, виявляється характер їх автора: він висміює графоманів і незмінно високо оцінює й рекомендує читачам ті книги, які написані високохудожньо й мають ідейно-виховний заряд.

Ведучи у "ЛНВ" розділ "Хроніка й бібліографія", Гнатюк не просто інформував читачів про вихід у світ книги, але й рекомендував, якій групі читачів ця книга буде потрібною: для школярів, інтелігенції, "низших військових сфер", широкого загалу тощо. Він пропагував пісенники, листівки, календарі, вважаючи їх невід'ємною частиною культурного життя населення; звертав увагу на праці істориків, навіть ті, які виходили іншими мовами; вказував на появу різного типу словників, довідників, граматик, читанок. За своїм типом це рецензії-інформації. У них Гнатюк дає докладний опис бібліографічних даних: де видана, хто видав і редагував, скільки сторінок, чи є ілюстрації, яка ціна, короткий зміст книги. Такими

в рецензії на А.Кримського /"Із повісток і ескізів", М., 1902/, збірник матеріалів з українського фольклору - ЛНВ, т.ХVІІІ, 1902, с.251, на збірку Лесі Українки "Відгуки" /Чернівці, 1902/, рецензію якої "гаряче поручав публіці" /ЛНВ, т. ХVІІІ/. А представляючи "Празник" Василя Пачовського /Коломия, 1902/, Гнатюк відзначив, що ця "поема молодого поета ... артистизмом стоїть нижче від попередньої збірки. Чи не наслідок се зашвидкого темпу публікації того, що пишеться? Чи не належало б більше подбати про форму своїх творів?" /ЛНВ, т.ХІХ, 1902, с.29/.

Інший тип рецензії В.Гнатюка - рецензія-огляд, рецензія-роздум. Цей жанр літературної критики у доробку Гнатюка посідає теж важливе місце. У рецензії "Твори Степана Руданського" /Львів: У 3-х т., 1908/ Гнатюк стверджує, що С.Руданський "належить до дуже популярних і дуже люблених поетів серед широких кругів нашої суспільності", хоча його твори за життя майже не друкувалися. Автор рецензії малює привабливий образ поета, вказуючи, що він був "людина незвичайно щира, роботяща і наскрізь перейнята ідеєю невсипучої праці для свого рідного народу". Руданський залишив по собі багатющий репертуар творів, пройнятих палкою любов'ю до знедолених і скривджених. Ось чому О.Косачева /Олена Пчілка/ у Києві 1880 р. видала першу збірку його творів, зробивши своєрідний "пролом" у виданні і популяризації творчої спадщини талановитого гумориста. Багато у цьому плані зробив А.Кримський, котрий розшукав рукописи С.Руданського і почав їх публікувати. Однак справа у виданні творів поета зрушилася тоді, коли до неї залучилося Наукове товариство ім. Т.Шевченка, яке й почало багатотомне видання творів письменника. Якраз вихід перших трьох томів творів С.Руданського і рецензував В.Гнатюк. Заслуговує на увагу таке судження Гнатюка про творчий доробок С.Руданського: "Велика їх різноманітність, веселий гумор і легкий дотеп більшості п'єс, а

попри те меланхолійність і сентиментальність ліричних пісень та національна свідомість в історичних поемах, проста народна мова і близькість народного світогляду – отце прикмети, які роблять популярним ім'я поета в широких верствах та доводять до того, що деякі з тих п'єс стають загальнонародним добром і були вже приклади, що деякі видавці народних пісень втягали в свої збірники п'єси Руданського як народні. Такий факт може послужити найбільшою нагородою кожному поетові..." /ЛНВ, т.43, 1908, с. 187-188/.

Інший напрям заміток і відгуків Гнатюка – українська мова, література, фольклор серед чужих народів. Його цікавили переклади з української мови на російську, польську, чеську, німецьку, румунську, угорську мови творів українських авторів. Зокрема, він вітав переклад на польську оповідання "Вечірня година" В.Стефанюка, на російську – переклад С.Бердяєвим "Благого указу" І.Франка, творів для дітей Б.Грінченка, Г.Хоткевича, Т.Шевченка, переклад на угорську О.Жатковичем оповідання "Триць і панич" І.Франка тощо. Гнатюк інформував своїх читачів про видання праць українських дослідників "чужими мовами", як і про стан книговидавництва у слов'янських народів.

Б. КИР'ЯНЧУК

/Київський педінститут
ім. М.Драгоманова/

РОМАНИ І.ФРАНКА 90-Х РР. XIX СТ.

ТА ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ В.ГНАТЮКА

Іван Франко та Володимир Гнатюк основну увагу в своїй діяльності зосереджували на вирішенні соціальних, політичних та культурних проблем рідного народу. Спільність інтересів пояснюється тим, що В.Гнатюк формувався під впливом І.Франка, вважав його своїм учителем.